

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΚΗΡΥΞ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΟΡΓΑΝΟΝ ΙΕΡΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΘΥΑΤΕΙΡΩΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΒΡΕΤΑΝΙΑΣ
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1964 • ΤΕΤΑΡΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2008 • ΑΡ. ΤΕΥΧΟΥΣ 236-237

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑΝ ΤΗΣ ΟΜΟΓΕΝΕΙΑΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΒΡΕΤΑΝΙΑΣ
5 Craven Hill, London W2 3EN • Telephone: 020-7723 4787 • Fax: 020-7224 9301
Website: www.thyateira.org.uk • e-mail: mail@thyateira.org.uk

ΟΦΦΙΚΙΑ ΚΑΙ ΟΦΦΙΚΙΑΛΙΟΙ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ

(Ομιλία στο Πρώτο Παγκόσμιο Συνέδριο των Οφφικιαλίων του Οικουμενικού Πατριαρχείου, Κωνσταντινούπολη, 24 Μαΐου 2008)

Υπό
Χάρη Κ. Μεττή,
Άρχοντας
Διδασκάλου

Μετά την έλευση στη Μεγάλη Βρετανία του αειμνήστου Μητροπολίτη (και αργότερα Αρχιεπισκόπου) Θυατείρων και Μεγάλης Βρετανίας Αθναγόρα Κοκκινάκη το 1964, τιμήθηκαν με οφφίκια, για την προσφορά τους και την εν γένει συμβολή τους στην υπηρεσία της Εκκλησίας μας και της Ομογένειας της Μεγάλης Βρετανίας, μια ομάδα Ομογενών που ανήκαν σ' όλα τα στρώματα του λαού μας που συναποτελεί το πλήρωμα της εκεί Ιεράς Αρχιεπισκοπής. Στην δε επιλογή πολλών από τους τιμηθέντες αποφασιστικό ρόλο διαδραμάτισε ο Πρωτοσύγκελλος τότε και αργότερα Επίσκοπος Τροπαιού Γρηγόριος (ο σημερινός Αρχιεπίσκοπος Θυατείρων και Μεγάλης Βρετανίας), ο οποίος αποτελούσε το δεξί χέρι και τον στενότερο και πιο αφοσιωμένο συνεργάτη του Αθναγόρα (1964-1979).

Ο θεσμός των οφφικίων ή αξιωμάτων άγει την καταγωγή του (για τους σκοπούς που μας απασχολούν εδώ) στη Βυζαντινή Εποχή, η δε ορολογία είναι, ως επί το πλείστον, ρωμαϊκής προέλευσης για τους γνωστούς ιστορικούς λόγους. Μετά την Άλωση, αρκετά από τα οφφίκια αυτά διατηρήθηκαν από τη Μεγάλη του Χριστού Εκκλησία, το Οικουμενικό μας Πατριαρχείο, το οποίο και τα προσάρμωσε στη νέα τάξη των πραγμάτων. Ο όρος, πάντως, «οφφίκιον» προέρχεται από το λατινικό «officium», δηλαδή «υπηρεσία» κατ' αρχήν στρατιωτικής ή διοικητικής μορφής, οι δε «οφφικιάλοι» ή «οφφικιάλιοι» (λατινικό officiales) αρχικά μεν αποτελούσαν απλώς τους αξιωματούχους μιας κυβερνητικής Υπηρεσίας ή Τμήματος (Υπουργείου όπως θα λέγαμε σήμερα), αργότερα δε όλα τα μέλη της υπηρεσίας αυτής, του προϊσταμένου της συμπεριλαμβανομένου.

Το γεγονός, όμως, ότι τόσο στην καθαρά Ρωμαϊκή αυτοκρατορία όσο επίσης αργότερα και στη Βυζαντινή, ο Αυτοκράτορας συγκέντρωνε στο πρόσωπό του και την ανώτατη Εκκλησιαστική εξουσία, στη δε βυζαντινή περίοδο το διοικητικό σύστημα ήταν κατά το μάλλον και ήττον θεοκρατικού χαρακτήρα, τα οφφίκια και οι οφφικιάλοι εκπροσωπούσαν και τον γενικότερα διοικητικό-στρατιωτικό μηχανισμό, αλλά και τον ειδικότερο εκκλησιαστικό. Έτσι, είναι πολύ δύσκολο να ξεχωρίσει κανείς τα οφφίκια, κατά τρόπο συμβατικό έστω, σε καθαρά Κυβερνητικά και σε Εκκλησιαστικά, εκτός μόνο σε ειδικές περιπτώσεις, όπου ο τίτλος είναι απόλυτα οφθαλμοφανής, όπως είναι, δηλαδή, οι τρεις βαθμοί της ιεροσύνης (διάκονος, πρεσβύτερος, επίσκοπος), αλλά και τα αξιώματα που δίνονται σε άγαμους κληρικούς (Αρχιμανδρίτης, Μητροπολίτης, Αρχιεπίσκοπος, Πατριάρχης), και σε έγγαμους (Οικονόμος, Πρωτοπρεσβύτερος), ή εκείνοι του στρατού. Είναι, επίσης, σύνθηες στα διάφορα γραπτά μνημεία τόσο της Βυζαντινής,

όσο και της μεταβυζαντινής περιόδου, να παρατηρείται κάποια ανομοιογένεια στην ερμηνεία των διαφόρων οφφικίων, ιδιαίτερα μάλιστα επειδή αρκετά από αυτά είχαν καταντήσει εντελώς τιμητικά, χωρίς κανένα ουσιαστικό περιεχόμενο (κάτι παρόμοιο με τις σημερινές τιμητικές διακρίσεις που απονέμει η Βασίλισσα της Αγγλίας συνήθως μετά από εισήγηση της εκάστοτε Κυβέρνησης). Αρκεί δε να ανατρέξει κανείς στα κλασικά πλέον έργα του Κωνσταντίνου Πορφυρογέννητου, «Βασίλειος Τάξις» (δέκατος αιώνας), και του Κωδωνού του Κουροπαλάτου, «Περὶ οφφικιαλίων» (δέκατος τέταρτος αιώνας), όπου εκτίθενται με κάθε λεπτομέρεια η ιεραρχία των διαφόρων οφφικίων, η υπηρεσία που επιτελούσαν, η στολή εκάστου και οι τελετές για την αναγόρευσή τους, και τα συγκρίνει όλα αυτά με το πολυτιμότερο για το θέμα αυτό εξάτομο συγκεντρωτικό έργο των Γ. Α. Ράλλη και Μ. Ποτλή, «Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων κ.λπ.» (1852-1859) για να αντιληφθεί την εξελικτική πορεία που είχαν πάρει τόσο τα διάφορα οφφίκια, όσο και η σημασία αυτών στο πέρασμα των αιώνων και προπάντων ένεκα των νέων συνθηκών που είχαν δημιουργηθεί λόγω των αντιξώων ιστορικών εξελίξεων που επικράτησαν στην Βυζαντινή Αυτοκρατορία και στο εν συνεχεία υπόδουλο Γένος. Ιδιαίτερη, επίσης, σημασία αποκτούν, για τον μελετητή του θεσμού αυτού των οφφικιαλίων, οι παρατηρήσεις του χαλκέντερου ιστοριοδίφου του τέλους του δέκατου ένατου και των αρχών του εικοστού αιώνα, Μανουήλ Γεδεών, τις οποίες βρίσκουμε διάσπαρτες στην εκδιδόμενη τότε πολύτομο και ανυπολόγιστης ιστορικής αξίας «Εκκλησιαστική Αλήθεια Κωνσταντινουπόλεως». Στα σχόλια, μάλιστα, που προτάσσει της έκδοσης, από τον ίδιο, ενός έμμετρου καταλόγου ενενήντα τεσσάρων στίχων, μετριώτατης, θα προσθέταμε, ποιητικής έμπνευσης, των οφφικίων της Βυζαντινής αυτοκρατορικής Αυλής και συνταχθέντος τον δέκατο πέμπτο αιώνα από τον μοναχό Ματθαίο Βλάσση, ο Γεδεών, ο οποίος εκτιμούσε αφάνταστα την τιμητική αξία των οφφικίων αυτών, και με την χαρακτηριστική του δηκτικότητα και αρχαιοπρεπή γλώσσα, απευθύνεται και «εις τους χάσκοντας προς τας τιμάς ταύτας, ων τινες, μακράν του τιμήσαι τον βαθμόν, ον έλαβον, κατώρθωσαν και να μη τιμηθώσιν υπ' αυτού».

Επειδή, συνεπώς, μετά την Άλωση και την τραγική κατάλυση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, τον ρόλο του απονέμοντος τα οφφίκια, και όχι μόνο, ανέλαβε, ως εθναρχούσα για αιώνες Εκκλησία, εξ ολοκλήρου το Οικουμενικό Πατριαρχείο, είναι πολύ φυσικό οι τιμώμενοι να έχουν άμεση σχέση με την Εκκλησία και το πολλαπλό της έργο (θρησκευτικό, πολιτιστικό, κοινωνικό και εκπαιδευτικό), έστω και αν οι τιμώμενοι δεν είναι πια κατ' ανάγκην ιερωμένοι ή στρατιωτικοί και δεν

ανήκουν οργανικά στον καθαρά ιερατικό μηχανισμό και την διοικητική οργάνωση και την εν γένει λειτουργία της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας. Οφείλουν, όμως, όλοι, όσοι έχουν το μεγάλο προνόμιο να τιμηθούν από αυτή, να διακρίνονται παντού και πάντοτε για το άριστο ήθος και την πλήρη κι ενεργούμενη αφοσίωση και προσφορά τους, υλική και ηθική, προς το Κέντρο της Ορθοδοξίας, το Σεπτό ημών Οικουμενικό Πατριαρχείο, για την επιβίωση, την ενίσχυση και την προβολή του οποίου έχουμε ιερό καθήκον να αγωνιζόμαστε με όλες μας τις δυνάμεις.

Για το μέγιστο μέρος της Ομογένειας της Μεγάλης Βρετανίας, ο θεσμός των οφφικίων ήταν κάτι το εντελώς άγνωστο. Η βαθύτατη, όμως, θρησκευτικότητα που χαρακτηρίζει ως επί το πλείστον τον Έλληνα -και μάλιστα τον μετανάστη σε ξένες χώρες- αλλά και η πηγαία εκτίμηση που τρέφουν οι μετανάστες για το Οικουμενικό Πατριαρχείο, είναι τέτοια ώστε, η πιο σπτή αυτή σύνδεσή τους με τη Μητέρα Εκκλησία και τους θεσμούς της, τους ενέπλησε χαράς και υπερηφάνειας κι έθεσε τις ισχυρές βάσεις για μια πιο άμεση και πιο ενεργούμενη συμμετοχή τους στους αγώνες και τις αγωνίες της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας. Υπήρξε, συνεπώς, σοφή και καθ' όλα δικαιολογημένη η απόφαση του αειμνήστου Αθηναγόρα Κοκκινιάκη να εισηγηθεί στον ομώνυμό του αοίδιμο και Μέγα Οικουμενικό Πατριάρχη Αθηναγόρα τον Α' την απονομή τιμητικών πατριαρχικών οφφικίων σε πλειάδα εγκρίτων ομογενών -και ουχί μόνο ανδρών, αλλά και είκοσι οκτώ κυριών- απόντων τότε μελών της Ομογένειας που συναποτελούσαν το πλήρωμα της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Θυατείρων και Μεγάλης Βρετανίας.

Στην απονομή των οφφικίων αυτών, ο αοίδιμος Οικουμενικός Πατριάρχης Αθηναγόρας είχε υπ' όψη του οπωσδήποτε μια κάποια ιεράρχηση τίτλων, ακολουθώντας στενά αν και όχι αποκλειστικά το Τυπικό της Εκκλησίας, στο οποίο τα οφφίκια χωρίζονται σε Τρεις Πεντάδες, και στον «Χορό των Ευωνύμων Ανδρών», και όπου οι τίτλοι είχαν άμεση σχέση με την Τάξη της Εκκλησίας. Αναφέραμε, όμως, πιο πάνω ότι πάμπολλα οφφίκια βρίσκονταν αρχικά έξω από την Τάξη της Εκκλησίας -είτε αυτά αποτελούσαν εκκλησιαστικούς τίτλους και οφφίκια, είτε ήταν καθαρά πολιτικοί τίτλοι και αξιώματα. Έτσι, λοιπόν, βλέπουμε από τον σωζόμενο στα Αρχεία της Αρχιεπισκοπής Θυατείρων και Μεγάλης Βρετανίας κατάλογο των οφφικιαίων όχι μόνο τίτλους που εμπίπτουν στις «Τρεις Εκκλησιαστικές Πεντάδες» και στον «Χορό των Ευωνύμων Ανδρών», αλλά και στους πολιτικούς και διοικητικούς τίτλους και αξιώματα, που υπήρξαν κατάλοιπα είτε της ένδοξης βυζαντινής περιόδου, είτε των μελανών χρόνων της δουλείας, όταν το Οικουμενικό Πατριαρχείο αποτελούσε την Εθναρχούσα Εκκλησία.

Κατ' αλφαβητική σειρά -και, σε παρένθεση, ο αριθμός των μέχρι σήμερα τιμηθέντων με το αναγραφόμενο συγκεκριμένο οφφίκιο- τα απονεμηθέντα κατά καιρούς (από του 1964-2007) σε ομογενείς της Μεγάλης Βρετανίας οφφίκια είναι τα εξής:

Ακτουάριος (14), Δεπουτάτος (45), Διδάσκαλος (7), Διδάσκαλος του Αποστόλου (1), Διδάσκαλος του Γένους(2), Διδάσκαλος της Εκκλησίας (1), Διερμηνεύς(1), Δικαιοφύλαξ(2), Μέγας Δικαιοφύλαξ(1), Δομέστικος ή

Δομέστικος(2), Δομέστικος Α' (1), Έκδικος(10), Μέγας Έκδικος(1), Έξαρχος(7), Ιερομνήμων(4), Μέγας Ιερομνήμων(2), Καστρίνιος(10), Λαμπαδάριος(2), Λαοσυνάκτης(2), Μαϊστρω(6), Μυρεψός(1), Νομοφύλαξ(3), Μέγας Νομοφύλαξ(1), Νοτάριος(23), Μέγας Νοτάριος(1), Ορφανοτρόφος(6), Οσιτάριος(6), Προστάτης των Γραμμάτων(3), Προστάτης των Σχολείων(1), Πριμικήριος(4), Πρωτέκδικος(1), Μέγας Πρωτέκδικος(2), Πρωτονοτάριος(3), Μέγας Πρωτονοτάριος(1), Πρωτοψάλτης(2), Ρεφερενδάριος(4), Μέγας Ρεφερενδάριος(3), Σκευοφύλαξ(6), Μέγας Σκευοφύλαξ(1), Υπομνηματογράφος(4), Μέγας Υπομνηματογράφος(2), Χαρτουλάριος(7), Μέγας Χαρτουλάριος(1), Χαρτοφύλαξ Μέγας(1). Να σημειώσουμε, όμως, εδώ ότι πολλοί από τους Άρχοντες ή Οφφικιαίους αυτούς έχουν ήδη πεθάνει, οπότε και ο κατάλογος ανανεούται ανάλογα με την επιθυμία ή την κρίση του Αρχιερέως που εισηγείται την απονομή οφφικίου στον Οικουμενικό Πατριάρχη, ο οποίος είναι και ο μόνος που θα αποφασίσει να απονεμίσει κάποιο συγκεκριμένο οφφίκιο.

Ο Τρεις Πεντάδες, σύμφωνα με την Τάξη της Εκκλησίας όπως δίδεται στο «Μέγα Ευκολόγιον», περιέχουν τα εξής οφφίκια:

Πρώτη Πεντάδα: Οικονόμος, Σακελλάριος, Σκευοφύλαξ, Χαρτοφύλαξ, Σακελλίων.

Δεύτερη Πεντάδα: Νοτάριος, Καστρίσιος, Ρεφερενδάριος, Λογοθέτης, Υπομνηματογράφος.

Τρίτη Πεντάδα: Έκδικος, Ιερομνήμων, ο Επί των Γονάτων, Υπομνήσκων, Διδάσκαλος.

Χορός Ευωνύμων Ανδρών: Δεπουτάτος, Δομέστικος, Έξαρχος, Λαμπαδάριος, Πριμικήριος, Ψάλτης.

Από τα οφφίκια, που βρίσκονται μεν έξω από την Τάξη της Εκκλησίας, αλλ' αποτελούν εν τούτοις εκκλησιαστικούς τίτλους και αξιώματα, ο αοίδιμος Οικουμενικός Πατριάρχης Αθηναγόρας Α' απένειμε τα εξής: Ορφανοτρόφος, Οσιτάριος, Χαρτουλάριος.

Από δε τους Πολιτικούς Τίτλους και Αξιώματα απένειμε τα ακόλουθα: Ακτουάριος, Διερμηνεύς, Δικαιοφύλαξ, Μαϊστρω, Μυρεψός, Νομοφύλαξ.

Η ερμηνεία των οφφικίων αυτών (με εξαίρεση την προσθήκη του επιθέτου «Μέγας» ή «Πρώτος», όπου είναι φανερή η προσθήκη για να τονισθεί η διάκριση σε κάτι το ιδιαίτερα σημαντικό) πρέπει οπωσδήποτε να θεωρηθεί εντελώς σχηματικά, χωρίς υπερτονισμό της ανωτερότητας ή κατωτερότητας του ενός ή του άλλου τιμημένου προσώπου, παρόλο που κι εδώ η προσθήκη του επιθέτου «Μέγας» υποδηλώνει κάποτε την εξαιρετική εκτίμηση που τρέφει ο Οικουμενικός Πατριάρχης ή, τις πιο πολλές φορές, ο εισηγούμενος Αρχιερέας προς τον Οικουμενικό Πατριάρχη -που είναι, σημειωτέον, και ο μόνος δυνάμενος ν' απονεμίσει ή να αφαιρέσει οφφίκιο- την απονομή οφφικίου στο προτεινόμενο πρόσωπο. Και τούτο προς άρση κάθε παρεξήγησης από μέρους όλων εκείνων, τους οποίους ο αειμνήστος Αρχιεπίσκοπος Θυατείρων Αθηναγόρας Κοκκινιάκης είχε κρίνει ως άξιους για να τιμηθούν με οφφίκιο από το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Αναφέρω δε ενδεικτικά εδώ το οφφίκιο του Διδασκάλου, το οποίο έχω την τιμή και το προνόμιο να φέρω ήδη από το 1967.

Το οφφίκιον αυτό του Διδασκάλου έχει απονεμηθεί, από του 1964 μέχρι σήμερα, σε επτά ομογενείς που ζούσαν κι εργαζόνταν στην Μεγάλη Βρετανία, αλλά με κάποια ουσιαστική διαφοροποίηση στην ονομασία του οφφικίου. Ο ομιλών εργαζόμενος τότε ως καθηγητής σε Αγγλικό Γυμνάσιο, προτάθηκε δε από τον αείμνηστον Αρχιεπίσκοπο Αθηνάγγρα Κοκκινάκη για να τιμηθώ με πατριαρχικό οφφίκιο επειδή, κατά την κρίση και την εκτίμησή του, είχα πρωτοστατήσει, μεταξύ άλλων, στην επίσημη εισαγωγή της διδασκαλίας των Νέων Ελληνικών και της Ελληνικής Ιστορίας στο Γυμνάσιο όπου δίδασκα, αλλά και με την ευγενή προοπτική και προσδοκία να εφαρμοσθεί αυτό και σε όλα τα Αγγλικά Γυμνάσια, υπό τον όρο, βέβαια, ότι και οι γονείς των παιδιών που φοιτούσαν σε αυτά θα το απαιτούσαν από την Κυβέρνηση και τις τοπικές εκπαιδευτικές αρχές της χώρας, οι οποίες φέρουν και την όλη ευθύνη της κανονικής λειτουργίας των σχολείων της περιοχής τους. Το δε οφφίκιον που μου απονεμήθηκε ήτανε του απλού Διδασκάλου. Την ίδια, όμως, περίοδο τιμήθηκαν και τρεις Έλληνες Καθηγητές Βρετανικών Πανεπιστημίων, οι Κωνσταντίνος Μητσάκης, Σταύρος Παπασταύρου και Ιωάννης Ζηζιούλας, αλλά την φορά αυτή με ένα πολύ πιο επιβλητικό οφφίκιον, οι μεν πρώτοι δύο ως «Διδάσκαλοι του Γένους», ο δε τρίτος, ο σημερινός Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Περγάμου κ. Ιωάννης, ως λαϊκός, τότε, Ιωάννης Ζηζιούλας, με το πολύ επιτυχημένο οφφίκιον «Διδάσκαλος της Εκκλησίας.» Αντίθετα, όμως, ένας τέταρτος, τότε, Καθηγητής Πανεπιστημίου, ο Σωκράτης Χριστοδουλίδης, τιμήθηκε μεν και αυτός, αλλά με το οφφίκιον μόνο του απλού «Διδασκάλου». Οι υπόλοιποι δύο που τιμήθηκαν στην περίοδο αυτή με το οφφίκιον του «Διδασκάλου» ήταν καταξιωμένοι δημοδιδάσκαλοι, ενώ οι υπόλοιποι δύο ουδεμίαν απολύτως σχέση είχαν με το διδασκαλικό λειτουργήμα - ο μεν ένας υπήρξε επιτυχημένος επιχειρηματίας, ο δε άλλος εστιάτορας, αλλά και οι δύο ενίσχυσαν παντοιοτρόπως το έργο της Αρχιεπισκοπής και μάλιστα στον εκπαιδευτικό τομέα των δραστηριοτήτων της. Δυο άλλοι τίτλοι Διδασκάλου, που απονεμήθηκαν αργότερα σε ομογενείς της Μεγάλης Βρετανίας, είναι «Διδάσκαλος του Ευαγγελίου» ο ένας, και «Διδάσκαλος του Αποστόλου» ο άλλος, αλλά και πάλιν σε δυο αφοσιωμένους μεν εργάτες της Εκκλησίας και οικονομικοί υποστηρικτές του εκπαιδευτικού της έργου, αλλά χωρίς καμιά απολύτως θεολογική ή έστω και Μέσης Εκπαίδευσης μόρφωση. Εξ άλλου, στις είκοσι οκτώ κυρίες της Ομογένειας της Μεγάλης Βρετανίας (όλες υπήρξαν σύζυγοι τιμηθέντων με οφφίκια ομογενών), απονεμήθηκε απλώς ο πολύ τιμητικός γι' αυτές και την Ομογένεια τίτλος «Αρχόντισσα του Οικουμενικού Πατριαρχείου», κάτι όμως που δεν έχει, δυστυχώς, επαναληφθεί έκτοτε, παρόλο που θα άξιζε οπωσδήποτε να τιμηθούν πολλές κυρίες για το όντως λίαν αξιότιμο και αξιοθαύμαστο έργο που προσφέρουν στην Εκκλησία και την Ομογένεια σε όλους τους σημαντικούς τομείς των δραστηριοτήτων της.

Θα προσπαθήσουμε, λοιπόν, να ερμηνεύσουμε τους τίτλους, και πάλιν κατ' αλφαβητικήν σειρά, των οφφικίων που έχουν απονεμηθεί σε ομογενείς που ζουν και προοδεύουν στην Μεγάλη Βρετανία και την Ιρλανδία, στις οποίες εκτείνεται η

πνευματική και εκκλησιαστική δικαιοδοσία της ακμάζουσας αυτής Επαρχίας του Οικουμενικού Θρόνου, επαναλαμβάνοντας, όμως, και τονίζοντας ότι οι διδόμενες εδώ ερμηνείες είναι εκ των πραγμάτων αδύνατο να καλύπτουν και να εξαντλούν όλη την ιστορική εξέλιξη του ενός ή του άλλου όρου λόγω ακριβώς του πολύ περιορισμένου χρόνου μιας επιτροχάδην εισηγήσεως.

1. ΑΚΤΟΥΑΡΙΟΣ

Κατ' αρχάς τον τίτλο αυτό έφεραν λειτουργοί της Ρωμαϊκής Πολιτείας επιφορτισμένοι με τη φύλαξη των αρχείων του Κράτους. Αργότερα αποτελούσαν τους ταμίες του Κράτους και ακόμη πιο ύστερα τους γιατρούς στην υπηρεσία της Αυλής. Οι τελευταίοι, όμως, έφεραν και τον τίτλο του «μυρψοφύ», δηλαδή του αρωματοποιού, ή του κατασκευαστή αλοιφών για διάφορες αρρώστιες. Στην Κωνσταντινούπολη, επίσης, τον τίτλο του Ακτουαρίου έφεραν και οι υπεύθυνοι προσωπικού του Ιπποδρόμου όπου, ως γνωστόν, πραγματοποιούνταν πολλές και σοβαρότατες εκδηλώσεις του λαού της Πρωτεύουσας.

2. ΔΕΠΟΥΤΑΤΟΣ ή ΔΕΠΟΤΑΤΟΣ

Ο αξιωματούχος που έφερε τον τίτλο αυτό αποτελούσε ένα είδος συνδέσμου του λαού με τον Επίσκοπο και γενικά τον Κλήρο. Κατά την Βυζαντινή, μάλιστα, εποχή, ο Πατριάρχης απένειμε τον τίτλο αυτόν και στον στεφόμενο Αυτοκράτορα. Ο Δεπούτατος προπορευόταν του Επισκόπου και κανόνιζε τα της επισκέψεως κι υποδοχής του Αρχιερέα σε κάποια κοινότητα, πόλη ή χωριό. Λαμπαδηφορών ωσαύτως προπορευόταν του Ιερέα όταν ο τελευταίος κατευθυνόταν στον άμβωνα για ν' αναγγύσει το Ευαγγέλιο, ή προς την Αγία Τράπεζα κατά την είσοδο των αγίων δώρων. Ήταν, δηλαδή, ένα είδος τελετάρχη που κανόνιζε τις λεπτομέρειες ή το τυπικό μέρος κάποιας επίσημης εκδήλωσης (όπως ήταν η επίσκεψη του Αρχιερέα), ή της θείας λειτουργίας.

3. ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ

Για τον όρο αυτό ως οφφίκιον θα μπορούσε να γράψει κανείς ολόκληρη διατριβή. Αναφέρουμε απλώς πως ο κατ' εξοχήν Διδάσκαλος στη Χριστιανική Θρησκεία ήταν βέβαια ο ιδρυτής αυτής Ιησούς Χριστός. Τον τίτλο του Διδασκάλου απέκτησαν αργότερα και οι Μαθητές του όπως, επίσης, και οι μεγάλοι ιεροκήρυκες και θεολόγοι. Τρεις, μάλιστα, από τους Πατέρες της Ανατολικής Ορθοδόξου Εκκλησίας ανακηρύχθηκαν και αναγνωρίστηκαν ως «Οικουμενικοί Διδάσκαλοι», ο Μέγας Βασίλειος, ο Γρηγόριος ο Θεολόγος και ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος, στη δε Δυτική Εκκλησία ονομάστηκαν «Διδάκτορες της Εκκλησίας» ο Επίσκοπος Μεδιολάνων Αμβρόσιος, ο Ιερώνυμος, ο Αυγουστίνος και ο Ρώμης Γρηγόριος ο Διάλογος. Ο θεσμός του Διδασκάλου, με την έννοια του ερμηνευτή των Γραφών, υπήρχε, βέβαια, και στην Εβραϊκή Θρησκεία, από την οποία και επέζησε στον Χριστιανισμό. Όμως, με την τελική ελληνοποίηση του Βυζαντίου και την απελευθέρωση των σκλάβων που είχε αρχίσει αρκετούς αιώνες πιο πριν (δεν πρέπει να λησμονούμε ότι στην Αρχαία Ελλάδα και την Ρώμη οι καθαυτοί διδάσκαλοι ανήκαν κυρίως στις τάξεις των δούλων• και δεν μιλάμε εδώ

για το Σωκράτη, τον Πλάτωνα, τον Αριστοτέλη και τους μεγάλους γενικά φιλοσόφους και σοφιστές), ο θεσμός του διδασκάλου τέθηκε κάτω από τον άμεσο έλεγχο είτε του Αυτοκράτορα είτε της Εκκλησίας. Έτσι, δημιουργήθηκε και το αξίωμα του Διδασκάλου, το οποίο αποτελούσε ένα είδος «πτυχίου» ή «πιστοποιητικού διδασκάλου» και, ανάλογα με την αξία που απέδιδε η εξουσία στον άλφα ή βήτα διδάσκαλο, μεγάλωνε και ο τίτλος, ή εξειδικευόταν.

Έτσι έχουμε τους Διδασκάλους του Γένους, τους Διδασκάλους της Εκκλησίας, του Ευαγγελίου, του Αποστόλου, τους απλούς Διδασκάλους, τους Προστάτες των Γραμμάτων ή των Σχολείων, κ.λπ. Σε όλες, όμως, αυτές τις περιπτώσεις ο τίτλος του Διδασκάλου παρέμεινε στενά συνδεδεμένος με το γενικότερο έργο της Εκκλησίας, πολλοί δε, μάλιστα, Διδάσκαλοι ήταν ταυτόχρονα και Ιερωμένοι.

Στην Κύπρο, για παράδειγμα, αλλά και στο εξωτερικό όπου διαβιούν Ελληνοκύπριοι, μέχρι και σήμερα ακόμη τους Ιερείς τους προσφωνούν «Δάσκαλε» και όχι «Πάτερ», γιατί ο Ιερέας υπήρξε, ως γνωστόν, ο ουσιαστικός και εν πολλοίς ο μόνος και μοναδικής αξίας κι εμπιστοσύνης θεματοφύλακας της παιδείας κατά τα μαύρα χρόνια της δουλείας του Γένους στους κατά καιρούς κατακτητές του.

4. ΔΙΕΡΜΗΝΕΥΣ

Ο θεσμός του Διερμηνέα, τον οποίο συναντούμε και σήμερα με αυτήν ακριβώς την ονομασία, αντιστοιχεί πλήρως με τον αγγλικό όρο «interpreter», δηλαδή «μεταφραστής» από μια γλώσσα στην άλλη μεταξύ ετερογλώσσων συνομιλητών και διαλεγόμενων. Το αξίωμα αυτό είναι πολύ παλαιό: Το βρίσκουμε στον Ηρόδοτο, για παράδειγμα, με τη σημασία του ερμηνευτή διαφόρων προφητειών ή προβλέψεων (ένα είδος ιερομάντη) στην Αθηναϊκή ιστορία (ο Απόλλωνας θεωρούνταν ο κατ' εξοχήν ερμηνευτής για το μέλλον της πόλεως), και στην Ιουδαϊκή Θρησκεία. Τον όρο βρίσκουμε, επίσης, και στην Καινή Διαθήκη, αν και τώρα αρχίζει να παίρνει τη σημασία του μεταφραστή και όχι απλώς του θρησκευτικού ερμηνευτή.

Στη Ρωμαϊκή και τη Βυζαντινή ιστορία ο διερμηνεύς αποκτά πια τη σημερινή του σημασία -δηλαδή του μεταφραστή από μια γλώσσα σε άλλη- όρο που χρησιμοποίησε στη συνέχεια και η Ορθόδοξη Εκκλησία στις σχέσεις της τόσο με τη Σουλτανική Αυλή, όσο και με τις άλλες μη Ελληνόφωνες Εκκλησίες. Στις αποκλειστικές, όμως, σχέσεις της με την Οθωμανική Αυλή, το Οικουμενικό Πατριαρχείο χρησιμοποίησε τελικά τον όρο Δραγουμάνος, από το αραβικό «tagerman», το οποίο υποκατέστησε τον όρο τζαούς (chiauss) που βρίσκουμε στις Ιστορίες της Άννας Κομνηνής και του Γεωργίου Παχυμέρη, ειδικά για διερμηνείς μεταξύ της Βυζαντινής Αυλής και των Οθωμανών Σουλτάνων.

Πάντως ο Διερμηνεύς, όπως αργότερα ο Λογοθέτης και ο Μέγας Λογοθέτης, ο οποίος ανέλαβε τα καθήκοντα επίσημου συνδέσμου Πατριαρχείου και Υψηλής Πύλης, απέκτησε τεραστία δύναμη και σημασία για ευνόητους λόγους.

5. ΔΙΚΑΙΟΦΥΛΛΣ

Δικαιοφύλλακες υπήρξαν πάντοτε όλοι οι νομομαθείς, όσοι είχαν τάξει ως αποστολή τους τη διαφύλαξη των νόμων και

την ερμηνεία τους με τέτοιο σοφό και απροκατάληπτο τρόπο ώστε να υποστηρίζεται πάντοτε εκείνος που είχε δίκαιο. Δεν πρέπει, πάντως, να συγχέεται ο όρος αυτός με τον του δικηγόρου, του οποίου έργο είναι να προσπαθήσει ν' αποδείξει ότι ο πελάτης του έχει πάντα δίκαιο. Αντίθετα, ο δικαιοφύλλαξ ήταν ο αδέκαστος κριτής, γι' αυτό και η Εκκλησία τους χρησιμοποίησε πάντοτε ως συμβούλους της σε θέματα όχι μόνο εφαρμογής του Εκκλησιαστικού, αρχικά, δικαίου και στην συνέχεια (επί Τουρκοκρατίας) και του Δημοσίου δικαίου, αλλά και της ερμηνείας των διαφόρων νομικών σημείων που παρουσιάζονταν από καιρού εις καιρό στις σχέσεις του υπόδουλου Γένους με τους κυριάρχους Οθωμανούς. Πάντως το αξίωμα αυτό, όπως και τόσα άλλα, παραμένουν τώρα πια απλοί τιμητικοί τίτλοι, τους οποίους το Οικουμενικό Πατριαρχείο απονέμει, ως επί το πλείστον, σε νομομαθείς που έχουν άμεση σχέση με την Εκκλησία και το έργο της.

6. ΔΟΜΕΣΤΙΚΟΣ

Στη Βυζαντινή εποχή ο τίτλος του Δομέστικου είχε καθαρά στρατιωτική σημασία και αναφερόταν στον στρατιωτικό διοικητή ενός τάγματος στρατού. Υπήρχαν, επίσης, οι δυο Μεγάλοι Δομέστικοι ή Αρχιστράτηγοι, ένας για το Ανατολικό και ένας για το Δυτικό τμήμα της Αυτοκρατορίας.

Στην Εκκλησία, όμως, ο τίτλος του Δομέστικου δινόταν στους ιεροψάλτες και στους αναγνώστες που υπηρετούσαν είτε στον Πατριαρχικό Ναό είτε στους άλλους Ιερούς Ναούς της Πόλης. Παλαιότερα, όμως, δομέστικοι αποκαλούνταν και οι. Θυρωροί στην Αγία Σοφία. Οπωσδήποτε δε οι δομέστικοι (δύο σε κάθε ναό, ένας για τον δεξιό και ένας για τον αριστερό χορό των ιεροψαλτών) υπάγονταν στον Άρχοντα Πρωτοψάλτη του Ναού.

7. ΕΚΔΙΚΟΣ

Τον τίτλο αυτό έφεραν οι νομικοί σύμβουλοι της Εκκλησίας, οι οποίοι την εκπροσωπούσαν ως συνήγοροι στα διάφορα δικαστήρια είτε για διαφορές που αφορούσαν εκκλησιαστική περιουσία, είτε για θέματα σχετιζόμενα με τον κλήρο και τις διαφορές τους με την πολιτεία. Ήταν, δηλαδή, αυτοί (σε αντιδιαστολή προς τους δικαιοφύλλακες) οι δικηγόροι της Εκκλησίας. Κάποτε, όμως, εκτελούσαν και χρέη δικαστών ιδίως κατά την διάρκεια της Τουρκοκρατίας, όταν πολλές υποθέσεις εκδικάζονταν από τα εκκλησιαστικά μάλλον παρά από τα πολιτικά δικαστήρια. Οι δε Έκδικοι μπορούσαν να είναι είτε κληρικοί είτε (τις περισσότερες φορές) λαϊκοί νομομαθείς. Όταν, μάλιστα, υπήρχαν πολλοί Έκδικοι, τότε σε κάποιον αναγνωριζόταν το δικαίωμα του προϊσταμένου και του εδίδετο ο τίτλος του Πρωτεκδικίου.

8. ΕΞΑΡΧΟΣ

Ο όρος και το αξίωμα αυτό αναφέρεται, ως επί το πλείστον, σε ανωτέρους κληρικούς με ευρύτατες διοικητικές δικαιοδοσίες, ή σε εκπροσώπους του Οικουμενικού Πατριάρχη (και των Μητροπολιτών του Πατριαρχείου) με ειδική αποστολή για κάποιο συγκεκριμένο θέμα. Απονέμεται, όμως, ο τίτλος αυτός και σε λαϊκούς εκπροσώπους του Πατριάρχη, αλλά και πάλιν για την διεκπεραίωση κάποιας συγκεκριμένης αποστολής.

η συνέχεια στο επόμενο...

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΚΗΡΥΞ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΟΡΓΑΝΟΝ ΙΕΡΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΘΥΑΤΕΙΡΩΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΒΡΕΤΑΝΙΑΣ

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1964 • ΤΕΤΑΡΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2008 • ΑΡ. ΤΕΥΧΟΥΣ 238-239

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑΝ ΤΗΣ ΟΜΟΓΕΝΕΙΑΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΒΡΕΤΑΝΙΑΣ

5 Craven Hill, London W2 3EN • Telephone: 020-7723 4787 • Fax: 020-7224 9301

Website: www.thyateira.org.uk • e-mail: mail@thyateira.org.uk

ΟΦΦΙΚΙΑ ΚΑΙ ΟΦΦΙΚΙΑΛΙΟΙ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ

(Ομιλία στο Πρώτο Παγκόσμιο Συνέδριο των Οφφικιαλίων του Οικουμενικού Πατριαρχείου, Κωνσταντινούπολη, 24 Μαΐου 2008)

Υπό
Χάρη Κ. Μεττή,
Άρχοντας
Διδασκάλου

...συνέχεια από το προηγούμενο

9. ΙΕΡΟΜΝΗΜΩΝ

Το αξίωμα του Ιερομνήμονος το βρίσκουμε όχι μόνο στους Χριστιανικούς, αλλά και στους αρχαίους Ελληνικούς και Ρωμαϊκούς χρόνους, είτε υπό τη σημασία του Αρχιεπισκόπου και του Προϊσταμένου του Δημοσίου Θησαυροφυλακείου, είτε του Δημοσίου Λειτουργού και του Τελετάρχη σε δημόσιες γιορτές. Στους Βυζαντινούς, όμως, χρόνους ο τίτλος αυτός εδίδετο στους Διακόνους και στη συνέχεια στους Πρεσβυτέρους, ενώ κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας ακόμη και σε λαϊκούς υπό την έννοια περίπου του Εκκλησιάρχη. Τα καθήκοντα δε του Ιερομνήμονος στη Βυζαντινή εποχή περιλάμβαναν την ευθύνη για την φύλαξη των αρχείων του Ναού στον οποίο υπηρετούσε, συμμετοχή του στην εκλογή Επισκόπου στην περιοχή του και στη χειροτονία του ως Διάκονός του. Όταν, όμως, ο Ιερομνήμων ήταν όχι Διάκονος αλλά Πρεσβύτερος, τότε μπορούσε να εκπροσωπεί τον Επίσκοπο στα εγκαίνια κάποιου Ναού, ακόμη δε να χειροθετεί και Αναγνώστες.

10. ΚΑΝΣΤΡΗΣΙΟΣ ή ΚΑΣΤΡΗΣΙΟΣ

Το οφφίκιο αυτό (στον σωζόμενο κατάλογο οφφικιαλίων της Αρχιεπισκοπής Θυατείρων γράφεται όχι κανστρίσιος αλλά καστρίνσιος) αποτελούσε τίτλο κάποιου που βασιτούσε το κιβώτιο των θυμιαμάτων (το κανστρίον, δηλαδή το κανίστριον) την ώρα του θυμιάματος, έντυνε τον Αρχιερέα που θα τελούσε τη Θεία Λειτουργία, κρατούσε τον θυμιατό κατά τη διάρκεια της λειτουργίας και τον «αέρα» στο δεξί του χέρι κατά τον Τριαδικό ύμνο, ραντίζοντας τον κόσμο. Κατά τη μυστική ευχή κρατούσε το κοντάκιον του Αρχιερέα και το μικρό μονδύλιον, ενώ πριν από την ανάγνωση του Ευαγγελίου έπαιρνε το ωμόφορο από τον Αρχιερέα και το παρέδιδε στον Διάκονο. Επίσης, κατά την είσοδο του Πατριάρχη ο Κανστρίσιος έβαζε θυμίαμα στο θυμιατό και, προτού τον δώσει στον Πατριάρχη, έλεγε (μεγαλόφωνα) «ευλόγησον Κύριε». Στις Επισκοπικές, εξ άλλου, συνεδριάσεις, όταν απουσίαζε ο Χαρτοφύλαξ, διάβαζε αυτός τα πρακτικά των προηγούμενων συνεδριάσεων και αποφάσεων. Πολλές δε φορές, επίσης, σύντασσε ο ίδιος τα διάφορα έγγραφα των δικαιοπραξιών εκτελώντας έτσι χρέη γραμματέα.

Ο όρος «καστρίνσιος» ετυμολογείται από το λατινικό *castrensis*, που δήλωνε τον στραιώτη της Ρωμαϊκής, αλλά και της πρώιμης τουλάχιστον Βυζαντινής, εποχής, ο οποίος έμενε στα διάφορα φρούρια, τα *castra*. Αργότερα, ο καστρίνσιος ήταν ο προϊστάμενος των κατά επαρχίες οικονομικών υπηρεσιών και, πιο ύστερα, αυτός ήταν

υφιστάμενος του «Δομέστικου της Υπουργίας» (δηλ. του στρατιωτικού συμβούλου του Αυτοκράτορα). Είναι, όμως, πιο πιθανό η ετυμολογία του όρου να προέρχεται από το «κανστρίον» ή «κάνιστρον» και συνεπώς είναι ορθότερη η γραφή «κανστρίσιος» αντί «καστρίνσιος». Παρεκβατικά, μάλιστα, αναφέρουμε ότι στην Κύπρο, διασώζεται ο όρος αυτός υπό τον τύπο «καστρίσις», που συνταυτίζεται πλήρως με την ονομασία «νεωκόρος» στον υπόλοιπο ελληνορθόδοξο κόσμο όπου γης.

11. ΛΑΜΠΑΔΑΡΙΟΣ

Τίτλος που δίδεται σήμερα στον αριστερό ιεροψάλτη ενός Ναού, ενώ στον δεξιό δίδεται ο τίτλος του Πρωτοψάλτη. Αρχικά, όμως, ο Λαμποδάριος ήταν υπεύθυνος για την αδιάλειπτη προμήθεια και τον καθαρισμό των λαμπάδων των Ναών, οι οποίοι, ως γνωστόν, φωτίζονταν παλιά αποκλειστικά με λαμπάδες και κεριά. Φαίνεται, όμως, ότι, επειδή κατά την είσοδο του Πατριάρχη ή του Αρχιερέα στο Ναό τη λαμπάδα τού την έδινε ο αριστερός ιεροψάλτης, επεκράτησε να τιτλοφορούνται, τιμής ένεκεν, ως Λαμποδάριοι μόνο οι αριστεροί ιεροψάλτες (όταν βέβαια ο Πατριάρχης έκρινε ότι άξιζε ο ιεροψάλτης αυτός μιας τέτοιας τιμής).

12. ΜΑΪΣΤΩΡ

Στη Βυζαντινή Ιστορία, Μαϊστωρ ήταν ο τίτλος που δίδονταν από τον Αυτοκράτορα σε ανώτατους αξιωματούχους του Κράτους, ενώ στη Ρωμαϊκή Ιστορία, *magister* ονομαζόταν ο αρχηγός θρησκευτικής οργάνωσης που εκλεγόταν για θητεία ενός έτους. Στην εκκλησιαστική, όμως, Ιστορία του Χριστιανισμού, μαϊστωρ ή *magister* ήταν αυτό που λέμε σήμερα «γέροντας» σε μοναστήρια ή στους εκκλησιαστικούς γενικά κύκλους, ή «πνευματικός πατέρας». Αδιαμφισβήτητα, όμως, πρόκειται για οφφίκιο που δίνεται σε ανώτερους υπαλλήλους ή προϊσταμένους εκκλησιαστικής υπηρεσίας επιφορτισμένους με τη διεκπεραίωση υποθέσεων που έχουν άμεση σχέση με την κανονική λειτουργία και την καλή διοίκηση της υπηρεσίας αυτής.

13. ΜΥΡΕΨΟΣ

Όπως αναφέραμε και πιο πάνω (στο οφφίκιο του Ακτουαρίου), Μυρεψοί ονομάζονταν οι γιατροί, στους οποίους και δίδονταν ο τίτλος ή η επωνυμία αυτή. Ήταν αυτοί, αρχικά, αρωματοποιοί και, στην συνέχεια, αλοιφοποιοί και, σε επέκταση, πρακτικοί γιατροί σε μια εποχή που η επιστήμη της ιατρικής βρισκόταν ακόμα στα χέρια, ως επί το πλείστον, κομπογιαννιτών. Υπήρξαν, όμως, και μερικοί εξαιρετικοί γιατροί, στους οποίους οφείλεται η διάγνωση πολλών ασθενειών και

η επιτυχής καταπολέμησή τους. Γι' αυτό και το επάγγελμα του γιατρού βρισκόταν σε πολύ μεγάλη εκτίμηση, εξ ου και το πιο πάνω αφιόκιο, το οποίο, στην Ομογένεια που υπάγεται εκκλησιαστικά στην Αρχιεπισκοπή Θυατείρων και Μεγάλης Βρετανίας, έχει μέχρι σήμερα απονεμηθεί μονάχα μια φορά κατά τη διάρκεια της Αρχιερατείας του Αθηναγόρα Κοκκινάκη και μάλιστα σε έναν εξαίρετο γιατρό.

14. ΝΟΜΟΦΥΛΑΞ

Ανώτατο αξίωμα, το οποίο απενέμετο στον Διευθυντή της Νομικής Σχολής του αναδιοργανωθέντος το 1045, επί Αυτοκράτορος Κωνσταντίνου του Μονομάχου, Πανεπιστημίου της Κωνσταντινουπόλεως. Η θέση αυτή ήταν μόνιμη και με υψηλό επιμίσθιο, ο δε κάτοχος του τίτλου είχε την ευθύνη της διαφύλαξης των νόμων, της προπαρασκευής νομομαθών και της απονομής σ' αυτούς διπλώματος που τους επέτρεπε ν' ασκήσουν το επάγγελμα του δικηγόρου. Πρώτος Νομοφύλαξ ανεδείχθη ο μετέπειτα Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ιωάννης ο Ξιφιλίνος (1005-1075), ο οποίος κατόρθωσε να επιβάλει τη Νομική Σχολή ως κέντρο της νομοθεσίας του Κράτους, υπέγραφε δε τα διάφορα έγγραφά του ως «Ιωάννης ο Νομοφύλαξ».

Νομοφύλακες υπήρχαν, βέβαια, και στην Αρχαία Ελλάδα, των οποίων καθήκον ήταν να διατηρούν τους νόμους και να επιβλέπουν την εφαρμογή και την τήρησή τους τόσο από μέρους του λαού, όσο και από μέρους των εντεταλμένων προς τούτο οργάνων. Με την εξαφάνιση, όμως, του θεσμού της πόλεως-κράτους και τη συγκέντρωση της εξουσίας στα χέρια της κεντρικής κυβέρνησης, το καθήκον αυτό, αλλά και το δικαίωμα, έφυγε από τους Νομοφύλακες και περιήλθε στη νομική υπηρεσία του κέντρου. Μπορούμε συνεπώς ν' αγνοήσουμε τον αρχαίο αυτό θεσμό και ν' αρχίσουμε να τον εξετάζουμε από τον ενδέκατο αιώνα μ.Χ., δηλαδή από τον προαναφερθέντα Ιωάννη Ξιφιλίνο τον Νομοφύλακα. Ο δε θεσμός αυτός εξέλιπε προσωρινά με τη Λατινοκρατία στην Κων/πολη (1204-1261), επαναλειτούργησε όμως μετά την εκδίωξη των Φράγκων και διατηρήθηκε μέχρι και την Άλωση, αλλ' απενέμετο τώρα ο τίτλος του Νομοφύλακος και σε νομομαθείς Κληρικούς και, ως τιμητικός πια τίτλος, σε νομικούς που πρόσφεραν υπηρεσίες στην Εκκλησία.

15. ΝΟΤΑΡΙΟΣ

Η λέξη «νοτάριος» (από το λατινικό «notarium» που σημαίνει «σημείωμα») δήλωνε τον στενογράφο ή σημειωματογράφο, υπάλληλο δηλαδή επιφορτισμένο με την καταγραφή των πρακτικών διαφόρων συνεδριάσεων, στις οποίες παρίστατο και κρατούσε σημειώσεις. «Νοτάριους» (ή σπανιότερα «Νοδάρους») βρίσκουμε καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής της Εκκλησίας. Κατά την Βυζαντινή περίοδο, το αξίωμα αυτό, που έφερε και την ονομασία «ταβουλάριος», χωριζόταν σε τρεις τάξεις: Τους πρωτονοτάριους, τους βασιλικούς νοτάριους και τους απλούς νοτάριους, ενώ επί Φραγκοκρατίας ονομάζονταν και νοδάροι και ισοδυναμούσαν με τους σημερινούς συμβολαιογράφους. Μάλιστα ο τίτλος αυτός απενέμετο από τους Φράγκους ηγεμόνες και σε Έλληνες υπηκόους τους που τους πρόσφεραν σημαντικές υπηρεσίες στους, κατέληξε δε κάποτε να γίνει και κληρονομικό δικαίωμα. Πάντως, μετά την Άλωση, διατηρήθηκε ως τίτλος ή και πραγματικό αξίωμα

γραμματέων στην υπηρεσία του Οικουμενικού Πατριαρχείου και των άλλων Εκκλησιών.

16. ΟΡΦΑΝΟΤΡΟΦΟΣ

Μια από τις βασικότερες καινοτομίες που εισήγαγε ο Χριστιανισμός στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία ήταν η μέριμνα για τους φτωχούς και μάλιστα για τις χήρες και τα ορφανά. Στην τελευταία, μάλιστα, περίπτωση λήφθηκε ιδιαίτερη πρόνοια (ιδία μετά τη νομοθεσία του Ιουστινιανού) ώστε τα ορφανά που εγκαταλείπονταν από τους γονείς τους να θεωρούνται ελεύθεροι πολίτες κατά την ενηλικίωσή τους. Στην διάρκεια δε της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και υπό την άμεση επίβλεψη της Εκκλησίας, ιδρύθηκαν πάμπολλα και άριστα λειτουργούντα ορφανοτροφεία, στα οποία η διεύθυνση ανειδίκετο κατ' αρχάς, ως επί το πλείστον, σε κληρικό ονομαζόμενο «ορφανοτρόφο», αργότερα δε και σε ευγενείς, οι οποίοι έχαιραν μεγάλης εκτιμήσεως και ασκούσαν αποφασιστική επιρροή στις υποθέσεις του Κράτους. Μερικοί, μάλιστα, από τους κληρικούς «ορφανοτρόφους» ανήλθαν και στο αξίωμα του Πατριάρχη και του Μητροπολίτη, ενώ άλλοι, λαϊκοί, ανήκαν στον στενό οικογενειακό κύκλο των Αυτοκρατόρων.

17. ΟΣΤΙΑΡΙΟΣ

Ετυμολογικά η λέξη «οστιάριος» προέρχεται από την λατινική «ostium» (=θύρα), ο δε αξιωματούχος, που έφερε τον τίτλο αυτό, εις μεν την ζωή της Εκκλησίας ισοδυναμούσε με τον θυρωρό ή πυλωρό κι ανήκε στον κατώτερο κλήρο (ή ήταν λαϊκός που χειροθετείτο από τον επίσκοπο), είχε δε το καθήκον να κρατάει τα κλειδιά του Ναού και να ελέγχει την μη είσοδο στον Ναό όσων δεν ήταν βαπτισμένοι. Στην πολιτική, όμως, ζωή, ως υπάλληλοι του Κράτους, οι Οστιάριοι ανήκαν στους ανωτέρους αξιωματούχους του παλατιού, επιφορτισμένοι και με το καθήκον της παρουσίας στον Αυτοκράτορα υψηλών ξένων ή νεοδιοριζομένων υπαλλήλων του Κράτους.

18. ΠΡΙΜΙΚΗΡΙΟΣ

Ο όρος «πριμικήριος» ετυμολογείται από τα λατινικά «primus in ceram» και «primus in ceram relatus» και υπεδήλωνε τον προϊστάμενο σε κάποια κρατική υπηρεσία. Στην ζωή δε της Εκκλησίας ο Πριμικήριος ήταν ένα είδος αρχιγραμματέα και προϊσταμένου κάποιας συγκεκριμένης τάξης υπαλλήλων, όπως των αναγνώστων, των νοταρίων, των ταβουλαρίων, των ιεροψαλτών, της ευταξίας στον Ναό, κ.λπ.

19. ΡΕΦΕΡΕΝΔΑΡΙΟΣ

Ο όρος αυτός ετυμολογείται από το λατινικό ρήμα «refero», δηλαδή «μεταφέρω», κι εχρησιμοποιείτο για ειδικούς απεσταλμένους του Πατριάρχη προς τον Αυτοκράτορα ή προς τους Αρχηγούς άλλων Εκκλησιών, εντεταλμένους να μεταφέρουν εμπιστευτικά μηνύματα και, επανερχόμενοι, να κομίσουν τις απαντήσεις, γραπτές ή προφορικές, προς τον Πατριάρχη. Έχουμε, όμως, και τους λαϊκούς Ρεφερενδάριους των Ανακτόρων, οι οποίοι αποτελούσαν ένα είδος μεσιτών μεταξύ λαού και Αυτοκράτορα, και τανάπαυιν.

20. ΣΚΕΥΟΦΥΛΑΞ

Όπως δηλώνει και η λέξη, οι Σκευοφύλακες ήταν επιφορτισμένοι με την φύλαξη των Ιερών Σκευών και των

άλλων πολυτίμων κειμηλίων ενός Ναού, γι' αυτό και ήταν όλοι τους κληρικοί, όσο αφορά την ζωή της Εκκλησίας, Υπήρχαν, όμως, και οι Σκευοφύλακες των Ανακτόρων, ανώτεροι δηλαδή λαϊκοί αξιωματούχοι επιφορτισμένοι με το καθήκον της φύλαξης της ιματιοθήκης του Αυτοκράτορα και της ορθής χρήσης των καταλλήλων ιματίων ανάλογα με την κάθε περίπτωση.

21. ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

Η λέξη «υπόμνημα», που προέρχεται από το ρήμα υπομνήσκω, δηλαδή υπενθυμίζω, αποτελεί τη βάση από την οποία προέρχεται το αξίωμα «Υπομνηματογράφος». Αρχικά, δηλαδή, υποδήλωνε τον αξιωματούχο εκείνον, ο οποίος ήταν επιφορτισμένος με την κράτηση σημειώσεων για κάποιο γεγονός, που θ' αποτελούσαν αργότερα την πηγή για την προετοιμασία μιας ευρύτερης έκθεσης. Στη συνέχεια, όμως, σήμαινε και την κράτηση σημειώσεων κατά την διάρκεια της μελέτης κάποιου γραπτού μνημείου, ή τον σχολιασμό συγκεκριμένων λέξεων ή δυσκολονόπων χωρίων του γραπτού αυτού λόγου. Έτσι, η λέξη απέκτησε σιγά-σιγά τη σημασία του ερμηνευτή και όχι μόνο, τώρα πια, του γραπτού λόγου, αλλά και των εικόνων, κατά την διάρκεια της εικονομαχίας και άλλων συμβόλων στη θρησκευτική ή την πολιτική ζωή της Αυτοκρατορίας. Το αξίωμα, επίσης, αυτό εδίδετο και σε δασκάλους που ερμήνευαν τους νόμους για τους νέους που προετοιμάζονταν για τις δημόσιες υπηρεσίες του Κράτους. Στον καθαρά εκκλησιαστικό τομέα, και μάλιστα κατά τη Βυζαντινή εποχή, οι Υπομνηματογράφοι αποτελούσαν τους γραμματείς των Αρχιερέων και λάμβαναν μέρος στις διάφορες συνεδριάσεις της Ιεραρχίας ως βοηθοί του Επισκόπου τους, οπότε και κρατούσαν και φύλατταν τα πρακτικά. Κάποτε, όμως, ο τίτλος αυτός εδίδετο και σε μη αξιωματούχους, απλώς για να τιμηθεί κάποιος που διακρινόταν στη ρητορική ή τη συγγραφική ικανότητα και τη μόρφωση.

22. ΧΑΡΤΟΥΛΑΡΙΟΣ

Κατ' αρχάς (τόσο στη Ρωμαϊκή όσο και στην πρώιμη Βυζαντινή Αυτοκρατορία) ο Χαρτουλάριος ήταν υπεύθυνος του ιερού ιματιοφυλακείου, αργότερα όμως απέκτησε ειδικότερη σημασία με ευρύτατη δικαιοδοσία ως προμηθευτής του ρουχιισμού του στρατού και του ναυτικού. Με την πάροδο δε του χρόνου, τα καθήκοντά του αυτά απέκτησαν οικονομική σημασία, ανέλαβε μάλιστα την ευθύνη σε πολλές περιπτώσεις του Αυτοκρατορικού θησαυροφυλακείου και των αποθεμάτων χρυσού της Αυτοκρατορικής Αυλής. Στην καθαρά εκκλησιαστική ζωή, ο Χαρτουλάριος ήταν υπεύθυνος για την τήρηση των Ληξιαρχικών Βιβλίων, ο δε τίτλος απενέμετο σχεδόν εξ ολοκλήρου σε κληρικούς, κάποτε, όμως, και σε εξαιρετικές περιπτώσεις, και σε λαϊκούς που είχαν προσφέρει μεγάλες υπηρεσίες στην Εκκλησία.

23. ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΞ

Αξίωμα πολύ σημαντικό, το οποίο εδίδετο στον προσωπικό γραμματέα του Πατριάρχη, ήταν δε ο φέρων αυτό συνήθως κληρικός και μάλιστα Διάκονος. Τα καθήκοντά του, σύμφωνα με την Τάξη της Εκκλησίας, ήταν: Η ευθύνη για την

προετοιμασία της Θείας Λειτουργίας, η τακτοποίηση των Ιερών Σκευών και Αμφίων, ο φωτισμός και ο στολισμός του Ιερού Ναού στο Πατριαρχείο. Επίσης ήταν υπεύθυνος για τους εκκλησιαστικούς ιερούς θησαυρούς, τα πολύτιμα αντικείμενα και τα ιερά σκεύη μεγάλης αξίας, και τα τελετουργικά βιβλία. Το γεγονός, όμως, ότι ο Χαρτοφύλαξ ήταν ο ιδιαίτερος γραμματέας του Πατριάρχη, του επέτρεπε να αποκτήσει τόσο δύναμη, ώστε προηγείτο και αυτών ακόμη των Μητροπολιτών και Επισκόπων στις ιερές ακολουθίες της Εκκλησίας. Με τον καιρό, μάλιστα, ο Χαρτοφύλαξ ανέλαμβανε και ως Γενικός Τοποτηρητής του Πατριάρχη, όλες δε οι χειροτονίες των κληρικών χρειάζονταν την επικύρωσή του, ετοίμαζε μάλιστα ο ίδιος και τον κατάλογο των υποψηφίων κληρικών για Αρχιεροσύνη. Όλοι, επίσης, οι γάμοι στην πρωτεύουσα της Αυτοκρατορίας χρειάζονταν την έγκρισή του και τελούνταν μόνο ύστερα από ειδική άδεια που εξέδιδε ο ίδιος. Προήδρευε, επίσης, του Πατριαρχικού Δικαστηρίου κι εξέδιδε πολλάκις αποφάσεις αυθεντικού χαρακτήρα σε περιπτώσεις αμφίβολης κατάστασης. Ο τίτλος δε του Μεγάλου Χαρτοφύλακα, που δόθηκε για πρώτη φορά το 1328 από τον Αυτοκράτορα Ανδρόνικο Β' Παλαιολόγο στον Ιωάννη Κουτάλη και που χρησιμοποιήθηκε έκτοτε για περιπτώσεις ιδιαίτερης τιμητικής σημασίας, τονίζει ακόμη περισσότερο τη δύναμη, με την οποία περιβαλλόταν ο φέρων το αξίωμα τούτο.

Οι πιο πάνω τίτλοι και οφφίκια, όπως ήδη αναφέραμε, αποτελούν σήμερα απλώς τον απόηχο μιας μακράς και ένδοξης ιστορικής παράδοσης στη ζωή της Εκκλησίας και του Γένους. Το δε Σεπτό Κέντρο της Ορθοδοξίας, το Οικουμενικό μας Πατριαρχείο, που για αιώνες τώρα αποτελεί τον αυθεντικό θεματοφύλακα όχι μόνο της παράδοσης, αλλά και της θρησκευτικής ζωής και των ευγενών οραμάτων του Γένους, ορθά απονέμει τα οφφίκια αυτά και τις τιμητικές διακρίσεις σε ανθρώπους πού, ο καθένας με τον τρόπο του, υπηρετεί θετικά και μακροχρόνια την Εκκλησία και το Σεπτό Κέντρο της Ορθοδοξίας, το Οικουμενικό Πατριαρχείο, συμβάλλει δε αποτελεσματικά και μακροχρόνια στη διαιώνισή του και στην προβολή του έργου και του ονόματός του προς όλες τις κατευθύνσεις. Άλλωστε, δεν υπάρχει καμιά απολύτως αμφιβολία ότι η απονομή των τιμητικών αυτών οφφικίων, από το Οικουμενικό Πατριαρχείο και τον Προκαθήμενό του, σε ευσεβείς, φιλοθέους και φιλογενείς ομογενείς σκαπανείς στην υπηρεσία της Εκκλησίας και του Γένους, αποτελεί την πλέον αψευδή μαρτυρία για την πολύ μεγάλη σημασία που αποδίδει το Κέντρο της Ορθοδοξίας στα παραδοσιακά αυτά οφφίκια. Τα οποία, συνεπώς, δεν πρέπει να θεωρούνται και να παρερμηνεύονται ούτε ως κενοί τίτλοι ούτε ως επιδαφιλεύσεις τιμητικών διακρίσεων μόνο σε «λεφτάδες» ή «σημαντικά πρόσωπα», αλλά και σε όλους τους δεδηλωμένους και έμπρακτα συμμετέχοντες υποστηρικτές και πρόμαχοι της Εκκλησίας, θέτοντες ουχί ως απλούν πάρεργον, αλλά ως μίαν εκ των προτεραιοτήτων των ενδιαφερόντων τους την συνεχή και αφειδώλευτη ενίσχυση του έργου και της παγκόσμιας αποστολής και ακτινοβολίας της.

Σημείωση: Ομιλία στο Πρώτο Παγκόσμιο Συνέδριο των Οφφικιάλων της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας, Κωνσταντινούπολη, Σάββατο, 24 Μαΐου 2008.